

Na osnovu člana 18 stav 4 Zakona o sredstvima za ishranu bilja ("Službeni list RCG", broj 48/07 i "Službeni list CG", broj 76/08), Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja donijelo je

Pravilnik o načelima dobre poljoprivredne prakse za primjenu sredstava za ishranu bilja*

*Pravilnik je objavljen u "Službenom listu CG", br. 29/2014 od
8.7.2014. godine, a stupa na snagu danom pristupanja
Evropskoj uniji.*

*U ovaj pravilnik su prenešene odredbe Aneks 2 član 3 stav 1 Direktive Savjeta 91/676/EEC od 12 decembra 1991. godine vezano za zaštitu voda od zagađenja izazvanih nitratima iz poljoprivrednih izvora (Annex II Council Directive 91/676/EEC of 12 December 1991 concerning the protection of waters against pollution caused by nitrates from

Član 1

Ovim pravilnikom propisuju se načela dobre poljoprivredne prakse i detaljna uputstva za primjenu sredstava za ishranu bilja.

Član 2

Dobra poljoprivredna praksa za primjenu sredstava za ishranu bilja (u daljem tekstu: dobra praksa) ogleda se u primjeni sredstava za ishranu bilja prema potrebama biljaka, svojstvima zemljišta, klimatskim karakteristikama, uslovima sjetve i sadnje, načinu primjene mehanizacije i zaštite životne sredine.

Dobrom praksom postiže se:

- stabilnost, visoki i isplativi prinosi usjeva dobrog kvaliteta;
- optimalna snabdjevenost hranljivim materijama zemljišta kojima se održava ili popravlja plodnost i štiti životna sredina;
- primjena sredstava za ishranu bilja (u daljem tekstu: đubriva) i to onih vrsta, količina i oblika hranljivih materija kojima se, ukoliko se primjenjuju na odgovarajući način i vrijeme, obezbjeđuje najveća iskorišćenost dodatih hranljivih materija, najmanji gubitak hranljivih materija i najmanje dospijevanje hranljivih materija u vode.

Član 3

Izrazi upotrijebljeni u ovom pravilniku imaju sljedeća značenja:

- 1) **đubrivo** je materija koja se koristi za direktnu ili indirektnu ishranu bilja i poboljšanje plodnosti zemljišta;
- 2) **đubrivo sa azotom** je đubrivo koje sadrži azot ili azotna jedinjenja koje se primjenjuje na poljoprivrednim površinama radi poboljšanja uslova za ishranu biljaka, a može uključivati čvrsto stajsko đubrivo, polutečno đubrivo, tečno đubrivo, kompost i otpadni mulj;

3) **stajsko đubrivo** je materija koja se koristi za ishranu bilja i može biti u čvrstom, polutečnom i tečnom stanju;

4) **čvrsto stajsko đubrivo** je smješa prostirke, čvrstih i tečnih životinjskih izlučevina različitog stepena biološke razgrađenosti, stabilnosti i zrelosti;

5) **polutečno stajsko đubrivo** je smješa čvrstih i tečnih životinjskih izlučevina odnosno stajsko đubrivo uglavnom bez prostirke (stelja);

6) **tečno stajsko đubrivo** je najčešće smješa tečnih životinjskih izlučevina i otpadnih voda (obično nastaje kao tečni ostatak izlučevina koje prostirka ne upije);

7) **kompost** je organsko đubrivo i poboljšivač zemljišta proizveden kontrolisanom biooksidativnom razgradnjom različitih smješa sastavljenih prvenstveno od različitih biljnih ostataka, ponekad pomiješanih sa organskim đubrivima i/ili životinjskim ostacima, a sadrži ograničene količine mineralnih materija;

8) **otpadni mulj** je mulj koji je nastao:

- u procesu pročišćavanja otpadnih voda iz domaćinstva ili komunalnih izvora;
- iz ostalih sistema za pročišćavanje otpadnih voda koje su po sastavu slične otpadnoj vodi iz domaćinstva ili komunalnih izvora;
- iz septičkih jama ili drugih sličnih uređaja za obradu otpadnih voda ili otpada;
- iz postrojenja za obradu otpada;

9) **organsko đubrivo** je đubrivo koje sadrži hranljive materije u obliku organskih materija biljnog ili životinjskog porijekla;

10) **mineralno đubrivo** je đubrivo u kojem se hranljivi elementi nalaze u obliku neorganskih soli dobijenih ekstrakcijom, industrijskim postupcima koji mogu biti fizički ili hemijski, čija je glavna namjena ishrana biljaka;

11) **primjena** je unošenje sredstava za ishranu bilja u zemljište (raspodjelom po površini zemljišta, inkorporacijom (injektiranjem), unošenjem ispod površine ili miješanjem sa površinskim slojem zemljišta) ili direktno na biljke;

12) **zagađenje** je direktno ili indirektno odlaganje ili primjena đubriva sa azotom koje za posljedicu ima prekomjerni unos azotnih jedinjenja iz poljoprivrednih izvora u vodu sredinu, na način da uzrokuje opasnost po ljudsko zdravlje, šteti živim organizmima i vodenom ekosistemu, šteti upotrebljivosti voda ili onemogućuje drage načine korišćenja voda;

13) **domaće životinje** su životinje koje čovjek gaji radi ostvarivanja privredne koristi, koje žive i razmnožavaju se pod njegovom kontrolom i koje ne žive slobodno u prirodi;

14) **uslovno grlo** je propisana jedinica za poređenje između vrsta i kategorija domaćih životinja;

15) **poljoprivredna površina** je oranica, višegodišnji zasad, livada i pašnjak.

Član 4

Đubriva se koriste radi postizanja:

- ravnoteže između unešenih hraniva (mineralna i organska đubrenja, žetveni ostaci, navodnjavanje) i hranljivih materija iznešenih iz zemljišta (iznošenje hranljivih materija ostvarenim prinosom, procjene gubitaka hranljivih materija ispiranjem, isparavanjem, denitrifikacijom) na osnovu početne analize zemljišta i tehnoloških postupaka tokom proizvodnje;

- očekivanog nivoa proizvodnje i kvaliteta prinosa;

- raspoložive količine hranljivih materija u zemljištu i potrebama za dodatnim količinama biljkama pristupačnih hranljivih materija, za koje predviđamo da će nastati u toku rasta usjeva u zavisnosti od

uslova rasta, tipa zemljišta i podneblja u kojem se usjev uzgaja;

- optimalne pH vrijednosti zemljišta, količine humusa u zemljištu i strukture zemljišta, sa stanovišta povećanja pristupačnosti hranljivih materija i smanjenog gubitka hranljivih materija ispiranjem;

- direktnog uticaja đubrenja i indirektnog uticaja mjera popravke zemljišta na pristupačnost sekundarnih hranljivih materija: kalcijuma (Ca), magnezijuma (Mg), sumpora (S) i mikro elemenata: bor (B), hlor (Cl), bakar (Cu), gvožđe (Fe), mangan (Mn), molibden (Mo), nikal (Ni), cink (Zn), a posebno teških metala;

- onih uslova proizvodnje koji utiču na pristupačnost hranljivih materija, posebno poljoprivredna kultura, predusjev, obrada zemljišta i navodnjavanje;

- odgovarajućih rezultata na lokalnim i regionalnim poljskim ogledima.

Član 5

Unošenje đubriva:

- sa azotom;

- na područjima koja su ugrožena od poplava;

- mehanizacijom;

- u područjima sanitarne zaštite izvorištima i drugim izvorištima voda, koja se koriste ili su namijenjena za javno vodosnabdjevanje, vrši se prema detaljnim uputstvima za primjenu sredstava za ishranu bilja.

Član 6

Đubriva iz člana 5 stav 1 alineja 1 unose se u zemljište samo u vrijeme pogodno za agrotehničke mjere.

U toku jedne kalendarske godine, poljoprivredno gazdinstvo može đubriti poljoprivredne površine stajskim đubrivom u skladu sa sljedećim graničnim vrijednostima za primjenu azota:

- 210 kg/ha azota (N), dozvoljena primjena u početnom četvorogodišnjem periodu;

- 170 kg/ha azota (N), dozvoljena primjena nakon isteka četvorogodišnjeg perioda.

Prilikom unošenja stajskog đubriva gubici azota treba da se smanje na najmanju moguću mjeru i da se:

- spriječi isparavanje amonijaka, vodeći računa o vegetacionom periodu, vremenskim razmacima, temperaturi, vlažnosti vazduha i insolaciji;

- blagovremeno unosi u zemljište na nezasijanim površinama;

- ravnomjerno rasporedi po površini zemljišta;

- miješa prije đubrenja.

Proizvedena količina azota u stajskom đubrivu, koja se dobija godišnjim uzgojem domaćih životinja preračunata na uslovno grlo, data je u Tabeli 1 Priloga koji je sastavni dio ovog pravilnika.

Član 7

U cilju smanjivanja gubitaka azota ispiranjem i isparavanjem (volatizacija) ne vrši se đubrenje:

- tečnim i polutečnim stajnjakom na svim poljoprivrednim površinama bez obzira na usjev od 1. decembra do 1. marta;

- tečnim i polutečnim stajnjakom raspoređivanjem po površini bez unošenja u zemljište na svim

poljoprivrednim površinama od 1. jula do 1. avgusta;

- čvrstim stajnjakom na svim poljoprivrednim površinama od 1. juna do 1. septembra;

- mineralnim đubrivima sa nitratnim azotom na svim poljoprivrednim površinama od 1. novembra do 1. februara, a izuzetak je dozvoljena primjena urea amonijum nitrat (UAN) po žetvenim ostacima radi ubrzanja razlaganja žetvenih ostataka.

Od žetve do početka vremenskih perioda iz stava 1 ovog člana, primjenom mineralnih đubriva, količina unešenog azota ne treba da prelazi:

- na lakim (pjeskovitim) zemljištima: 40 kg/ha;

- na teškim (glinovitim) zemljištima: 80 kg/ha.

Mehanizacija za primjenu đubriva treba da ispunjava tehničke uslove radi obezbjeđenja kontrolisane i pravilne primjene đubriva, sa što manjim gubicima.

Član 8

Stajsko đubrivo se ne primjenjuje:

- u II Zoni sanitarne zaštite izvorišta, ukoliko nije drugačije određeno propisima koji uređuju upravljanje vodama;

- na zemljištu zasićenom vodom;

- na zemljištima koja su prekrivena snježnim prekrivačem;

- na zamrznutim zemljištima;

- na plavnim zemljištima (đubrivo se unosi u zemljište nakon završetka perioda prijetnje od poplave i isključenja mogućnosti plavljenja);

- u proizvodnji povrća, jagodastog voća i ljekovitog bilja, 30 dana prije zrenja i berbe;

- pomiješan sa otpadnim muljem ili kompostom od otpadnog mulja;

- sa poljoprivrednih gazdinstava na kojima su utvrđene bolesti sa uzročnicima otpornim na uslove u jami za đubrivo;

- na nepoljoprivrednim zemljištima.

Tečni i polutečni stajnjak se ne primjenjuje:

- u II Zoni sanitarne zaštite izvorišta, ukoliko nije drugačije određeno propisima koji uređuju upravljanje vodama;

- na 50 m udaljenosti od bunara;

- na 20 m udaljenosti od jezera;

- na 5 m udaljenosti od ostalih vodenih tokova;

- na nagnutim terenima gdje se slijevaju sa površine;

- na nagnutim terenima uz vodotoke, sa nagibom većim od 10% na udaljenosti manjoj od 10 m od vodenih tokova.

Član 9

Najveća dozvoljena količina primjene tečnih i polutečnih stajskih đubriva na poljoprivrednoj površini data je u Tabeli 2 Priloga ovog pravilnika, a u van vegetacijskom periodu (novembar - april) dozvoljeno je primijeniti najviše 50% godišnje dozvoljene količine.

Član 10

Stajsko đubrivo skladišti se na uređenim mjestima: platoima za čvrsto, tečno đubrivo i polutečno stajsko đubrivo, jamama za đubrivo, lagunama, jamama za tečni stajnjak, ili u drugim skladištima (u daljem tekstu: skladište).

Skladišta treba da budu vodonepropusna, da ne bi došlo do izlivanja, ispiranja ili oticanja stajskog đubriva u životnu sredinu, kao i zagađenja podzemnih i površinskih voda, a tečni dio stajskog đubriva treba da bude sakupljen u vodonepropusne jame iz kojih ne može isticati u podzemne ili površinske vode.

Skladišta treba svojom veličinom da omoguće prikupljanje đubriva za šestomjesečni period, tako da je za jedno uslovno grlo potrebno, za period od šest mjeseci skladištenja, obezbijediti:

- 4 m² površine skladišta za čvrsto stajsko đubrivo uz visinu gomile đubriva do 2 m;
- 8 m³ prostora skladišta za čvrsto stajsko đubrivo, ako je visina gomile manja od 2 m;
- 2 m³ za polutečno đubrivo;
- 10 m³ za lagune, za skladištenje tečnog stajskog đubriva.

Obračun uslovnih grla iz stava 3 ovog člana dat je u tabeli u Tabeli 3 Priloga ovog pravilnika.

Član 11

Ako se đubrenje stajskim đubrivom ne može sprovesti u skladu sa članom 6 stav 2 ovog pravilnika, zbog nedovoljnih poljoprivrednih površina, poljoprivredno gazdinstvo može višak stajskog đubriva zbrinuti:

- đubrenjem poljoprivrednih površina drugog vlasnika na osnovu zaključenog ugovora;
- preradom stajskog đubriva u bio-gas, kompost, supstrat;
- zbrinjavanjem stajskog đubriva na druge načine.

Član 12

Ovaj pravilnik objavljuje se u "Službenom listu Crne Gore", a stupa na snagu danom pristupanja Evropskoj uniji.

Broj: 320-482/14-6

Podgorica, 3. jula 2014. godine

Ministar,
prof. dr **Petar Ivanović**, s.r.

Prilog

Tabela 1.: Proizvedena količina azota u stajskom đubrivu koja se dobije godišnjim uzgojem domaćih životinja, preračunato na uslovno grlo (UG)

Vrsta domaće životinje	N (kg/godina)
Goveda	70
Konji	60
Ovce i koze	70
Svinje	80
Živina	85
Ostale domaće životinje	85

Tabela 2.: Najveća dozvoljena količina primjene tečnih i polutečnih stajskih đubriva na poljoprivrednoj površini (sadržaj azota, fosfora i kalija u stajskim đubrivima, granične vrijednosti azota, najveća dozvoljena količina u primjeni đubriva i količina hraniva)

Vrsta đubriva	% N	% P ₂ O ₅	% K ₂ O	Granične vrijednosti primjene azota (N)	Najveća dozvoljena količina đubriva prema graničnim vrijednostima	Sadržana količina hraniva (kg/ha)		
				kg/ha	(u t/ha)	N	P ₂ O ₅	K ₂ O
Goveđi	0.5	0.3	0.5	210	42	210	126	210
				170	34	170	102	170
Konjski	0.6	0.3	0.6	210	35	210	105	210
				170	28	170	85	170
Ovčji	0.8	0.5	0.8	210	26	210	130	210
				170	21	170	106	170
Svinjski	0.6	0.5	0.4	210	35	210	175	140
				170	28	170	142	113
Kokošji	1.5	1.3	0.5	210	14	210	182	70
				170	11	170	147	57
Brojlerski	3.0	3.0	2.0	210	7	210	210	140
				170	5.5	170	170	110
Kompost goveđi	2.1	2.2	0.8	210	10	210	220	80
				170	8	170	180	65
Polutečni goveđi	0.4	0.2	0.5	210	52 m ³ /ha	208	104	260
				170	42 m ³ /ha	170	85	210
Tečni svinjski	0.5	0.4	0.3	210	42 m ³ /ha	210	168	126
				170	34 m ³ /ha	170	136	102

Tabela 3.: Obračun uslovnih grla (UG) (vrijednosti za uslovna grla koja se mogu koristiti pri računanju minimalnog broja grla stoke po hektaru, minimalna površina po grlu)

Tip stoke	UG po grlu stoke
Goveda < 1 godina starosti	0,400 UG
Goveda 1-< 2 godine - mužjaci	0,700 UG
Goveda 1-< 2 godine - ženke	0,700 UG
Goveda 2 godine i starije - mužjaci	1,000 UG
Junice 2 godine i starije	0,800 UG
Muzne krave	1,000 UG
Priplodni bikovi	1,4 UG
Konji	1,2 UG
Ždrebad	0,5 UG
Ovce i koze	0,10 UG
Jagnjad, jarad	0,05 UG
Krmače	0,3 UG
Nerasti	0,4 UG
Tovne svinje od 25 do 110 kg	0,15 UG
Prasad	0,02 UG
Koke nosilje	0,004 UG
Tovni pilići	0,0025 UG
Ćurke	0,02 UG
Kunići i pernata divljač	0,002 UG